

2025-08-19

ATTENTIONS SKOLRAPPORT 2025

**”Jag försöker
att bara överleva
skoldagen”**

A young boy with short, light brown hair is sitting at a desk in a classroom. He is looking down and to the left with a thoughtful or perhaps bored expression, resting his chin on his hand. The background is slightly blurred, showing other students and a teacher's arm. The overall tone is somber and reflective.

RIKSFÖRBUNDET
Attention

Inehåll

2	Om Attention och NPF	14	Betyg
3	Rätten till stöd brister för barn med NPF	16	Mående och påverkan på livet i stort
4	Sammanfattning	19	Sammanfattande slutsatser
5	Om enkäten	21	Vad behöver göras?
6	Barnets situation i skolan	22	Kontaktuppgifter
10	Anpassningar och stöd		
13	Skolfrånvaro		

Om Attention och NPF

RIKSFÖRBUNDET ATTENTION är en intresseorganisation för personer med neuropsykiatriska funktionsnedsättningar (NPF) och deras familjer. Attention företräder personer med egen diagnos, anhöriga och personal som möter målgruppen inom exempelvis skola, vård, socialtjänst, arbetsförmedling och andra instanser. Attention finns över hela landet i drygt 50 lokala föreningar och har cirka 20 000 medlemmar.

Bland våra medlemmar finns personer med adhd, autism, Tourettes syndrom och språkstörning samt personer med nedsatt förmåga att läsa, skriva och räkna. NPF innebär svårigheter som beror på hur hjärnan fungerar. Orsaken är biologisk och har ingenting med uppfostran eller intelligens att göra. Funktionsnedsättningen syns inte utanpå, men påverkar personens beteende. Det är vanligt att personer med NPF har svårt med reglering av uppmärksamhet, impuls kontroll och aktivitetsnivå, samspelet med andra samt inläring och minne. Arten och graden av svårigheter varierar. När svårigheterna blir så stora att de kraftigt påverkar individens utveckling och möjligheter att fungera i samhället blir de en funktionsnedsättning.

Läs mer om Attention på www.attention.se

Lagar finns – men rätten till stöd brister för barn med NPF

ATTENTION HAR SEDAN FÖRBUNDETS START drivit frågan om en bättre skolgång för barn med NPF. Visst har vi sett framgångar, men vi har fortfarande långt kvar till en skola där elever med NPF har samma möjligheter som barn utan NPF.

Enligt skollagen, som alla huvudmän är skyldiga att följa, ska alla elever få ledning och stimulans för att utifrån sina förutsättningar kunna utvecklas och nå målen. Elever med funktionsnedsättning ska få stöd för att motverka funktionsnedsättningens

negativa konsekvenser. FN:s konventioner säger också att alla barn har rätt till ett sammanhållet utbildningssystem och till livslångt lärande.

TROTS ALLA DESSA LAGAR OCH REGLER vet vi att verkligheten ser annorlunda ut. Idag har ca 10 procent av eleverna i svensk skola en neuropsykiatrisk funktionsnedsättning (NPF). Ungefär tre elever i varje klass tillhör en grupp som riskerar systematisk diskriminering i skolan – och som ofta måste kämpa för sina rättigheter.

Sammanfattning

EN KOMPIS ATT LEKA MED, en vuxen som lyssnar. Så enkelt, men ändå så svårt. Attentions skolenkät från 2025 visar att situationen för elever med NPF är utmanande och svår för de allra flesta. En tredjedel av eleverna med NPF känner sig otrygga i skolan. Det är inte konstigt med tanke på att de inte får rätt stöd och anpassningar trots att man vet att behovet finns.

Situationen i skolan leder till psykisk och fysisk ohälsa hos de allra flesta och alarmerande hög frånvaro hos hälften av eleverna. När ingenting fungerar och barnet inte klarar av att vara i skolan

påverkas möjligheten att få betyg och kunna gå vidare i skolan och ut i arbetslivet.

»Skolsystemet fråntar många elever med NPF möjligheten att leva ett liv och ersätter det med kampen för att överleva.«

ÖVER HÄLFTEN UPPGER också att barnet inte kommer få betyg i alla kärnämnen. Enkätresultatet visar i stället tydligt hur skolsystemet fråntar många elever med NPF möjligheten att leva ett liv och ersätter det med kampen för att överleva.

Om enkäten

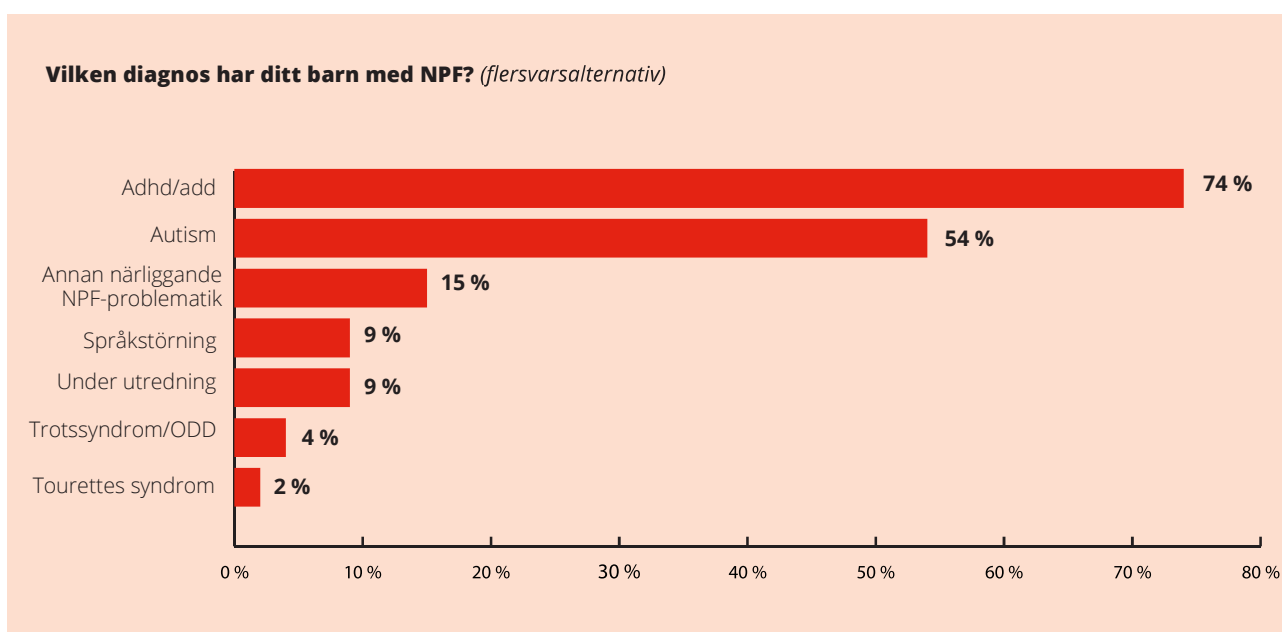
ATTENTIONS SKOLENKÄT skickades ut slutet av april 2025 via medlemsregister samt lades ut som länk på sociala medier. Den var tillgänglig under två veckor i april/maj 2025 och besvarades av fler än 2800 vårdnadshavare till barn med NPF som gått i grundskola eller gymnasieskola (eller motsvarande skolformer) under läsåret 2024/2025.

»De flesta av barnen som enkäten berörde har adhd/add.«

Majoriteten som besvarade enkäten är medlemmar i Attention. 39 procent är inte medlemmar. Som vid tidigare enkäter är majoriteten av de som svarat mammor (91 procent).

DE FLESTA AV BARNEN som enkäten berörde (74 procent) har adhd, 54 procent har autism och 15 har annan närliggande NPF-problematik. Många har mer än en neuropsykiatrisk diagnos/problematik.

Den största andelen av de svarande har barn i grundskolan (83 procent) varav 34 procent gick i högstadiet, 30 procent i mellanstadiet och 19 procent gick i lågstadiet. 16 procent gick på gymnasiet.

Barnets situation i skolan

ELEVER SKA BEFINNA SIG I SKOLMILJÖ i princip hela sin barndom. Det är formativa år, där man växer och utvecklas både i kunskap och kompetens och i sig själv och vem man är. Därför är det så viktigt att barnet mår bra och trivs i sin skolmiljö. För om man inte trivs så är det svårare att må bra och prestera utifrån sina förutsättningar.

Fyra av tio (42 procent) av vårdnadshavarna i enkäten anger att barnet trivs ganska dåligt, dåligt eller mycket dåligt i skolan. Knappt hälften (46 procent) uppger att deras barn trivs mycket bra, bra eller ganska bra i skolan. 12 procent anger att det skiftar mellan bra och dåligt

FRISVAR FRÅN ENKÄTEN VISAR ATT det finns många olika anledningar till att barnen inte trivs i skolan. I enkätsvaren finns några tydligt återkommande teman. Det handlar bland annat om att skolpersonal saknar kompetens kring NPF och hur det påverkar det enskilda barnet. Det leder till brister i anpassningar av stöd och dåligt bemötande som ofta bottenar i just okunskap om hur NPF tar sig uttryck. Det kan också leda till att missförstånd och konflikter uppstår och eskalerar.

De flesta kommentarerna handlar om bristande anpassningar. Dels att anpassningar beslutas men inte genomförs i praktiken, dels att anpassningar inte ges utifrån barnets behov.

"Anpassningarna finns på papper men inte i praktiken."

"För stora klasser, för lite stöd – och samma lösningar för alla, oavsett behov."

"Samtliga anpassningar sker utifrån de vuxnas perspektiv. Barnet anses "otacksam" när han inte använder/uppskattar erbjudna anpassningar."

"Lärare och rektor har inte tillräcklig kunskap om NPF, flera av lärarna har ett dåligt bemötande och dålig barnsyn. Man använder sig ofta av straffmetoder, uteslutning, höjer rösten med mera."

FLERA SVARANDE BESKRIVER att den fysiska skolmiljön inte är tillgänglig för eleven utifrån lokalens utformning med stora öppna ytor samt sensoriska intryck som mycket ljud och ljus. Kommentarererna handlar

också om att skolans knappa resurser, när det till exempel handlar om personal. Det leder till oförutsägbarhet och därmed otrygghet för den enskilda eleven. Under raster, i korridorerna och i matsalen finns

det stor risk för otydlighet kring exempelvis förväntningar och regler. Det ställer höga krav på sociala förmågor om man inte får hjälp och stöd.

"Allt förändras hela tiden – hon vet aldrig vad som ska hända."

"Det finns ingen trygg vuxen på plats."

"Barnet klarar inte av ljud och rörelse. Det finns ingen plats att dra sig undan."

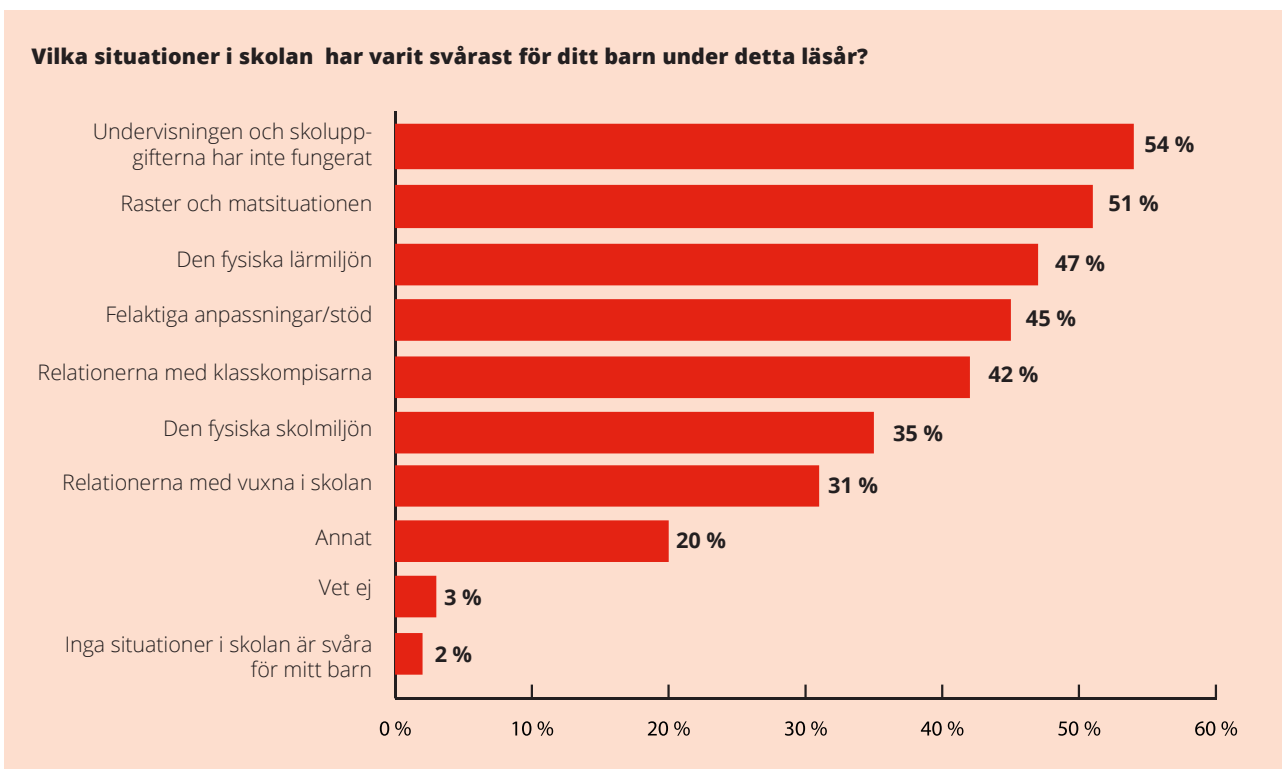
ETT ANNAT TEMA i frisvaren kring trivsel i skolan handlar om barnets sociala situation och psykiska hälsa. Många svar handlar om en social utsatthet och flera beskriver att barnet upplever ensamhet, utanförskap och mobbning. Det kan vara att man inte inkluderas i kompisgemenskapen och att man ses om annorlunda. Att sakna vänner eller sammanhang gör att man blir påmind om sitt utanförskap och det kan lätt bidra till en esklerande situation där man trivs allt sämre i skolan. Många beskriver också att det psykiska måendet påverkas starkt av skolsituationen.

"Hon har inga vänner, sitter själv. Blir inte inbjuden."

"Skolan har aldrig jobbat för att inkludera honom i klassen."

"Höga krav, otydliga mål och otydlig läroplan, brist på anpassningar. Ingen förståelse om behov av annat sätt att lära in."

FLER ÄN HÄLFTEN (54 procent), uppgav att det som gjort skolsituationen svårast är när undervisning och skoluppgifter inte fungerat. Det orsakas av bristande kunskap och förståelse för funktionsnedsättningen samt frånvaro av stöd och anpassningar. Det är inte förvånande att skolsituationen uppfattas som svårast när man inte hänger med i undervisningen eller inte klarar av skoluppgifterna, eftersom skolans grundläggande uppdrag handlar om lärande. Andra situationer som har varit särskilt påfrestande är raster och matsituationen (51 procent) och den fysiska lärmiljön (47 procent). Det här bekräftar också de teman som kan ses kring vad som gör att man inte trivs i skolan. Endast två procent anger att det inte fanns några svåra situationer för barnet i skolan.

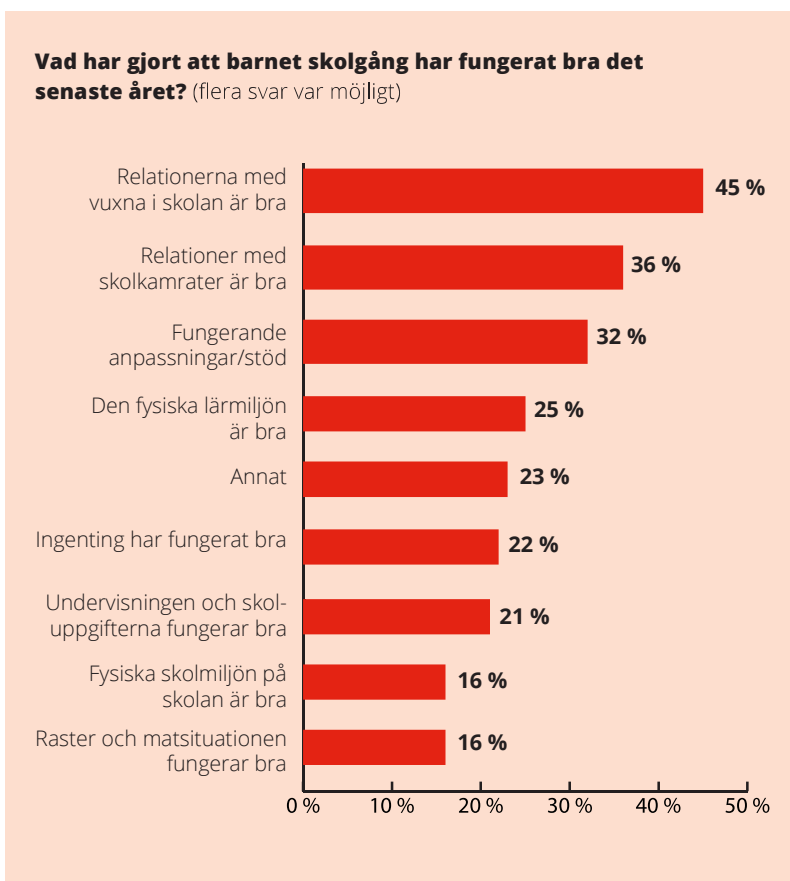
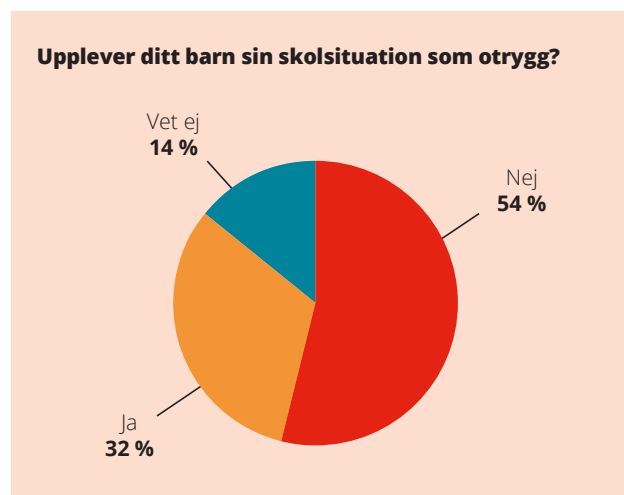
I SKOLENKÄTEN 2025 har vi för första gången frågat om elevernas upplevelse av trygghet och studiero. Mer än var tredje (32 procent) av de svarande anger att barnet upplever skolsituationen som otrygg. Det är betydligt högre än snittet för alla svenska elever, där 15 procent uttrycker otrygghet (*Skolinspektionen: Trygghet och studiero 2025*).

I frisvaren framkommer olika anledningar till att barnen upplever skolan som otrygg. Det handlar om skolans oförmåga att möta elevens behov och en upplevelse av att vara annorlunda och utsatt. Det handlar om den fysiska lärmiljön och den otrygghet det skapar med för mycket intryck och stora utrymmen med många barn. Det handlar också om mobbning och bristande agerande från skolans sida. I den stora andelen svar handlar det om att otryggheten kommer av oförutsägbarhet och bristande tydlighet och information kring vad som förväntas i olika sammanhang.

Den upplevda otryggheten handlar i några fall om

våld, då barnets agerande utifrån funktionsnedsättningen har lett till tvång, fasthållning eller straffmetoder.

När det gäller studiero uppger hälften av vårdnadshavarna (50 procent) att barnet inte upplever studiero i skolan. I frisvaren går det att se liknande teman som kring bristen på trygghet.

TROTS ATT MÅNGA upplever att skolsituationen kan vara tuff så finns det också exempel från enkätsvaren på vad som gjort att skolgången fungerar bra. Precis som tidigare år är det tydligt att en av de viktigaste faktorerna för en fungerande skolgång för barn med NPF är att det finns goda relationer med både vuxna och andra barn i skolan.

En tredjedel (36 procent) uppger att det som gjort att barnet haft en fungerande skolsituation är att de har haft vänner och nästan hälften (45 procent) har angett att det funnits vuxna i skolan som barnet har haft goda relationer med. För 32 procent har anpassningar och stöd fungerat bra och därmed möjliggjort att barnet haft en bra skolsituation. Samtidigt är det 22 procent av de svarande som angett att ingenting har fungerat bra för barnet i skolan det senaste läsåret.

DET BLIR OCKSÅ TYDLIGT genom frisvaren att anledningen till att skolsituationen fungerat bra ofta är att vårdnadshavare faciliterar, stöttar och ligger på skolan att agera på ett sätt som skapar en god skolsituation för barnet. Det finns exempel på att de skjutsar och hämtar till och från skolan så att barnet ska kunna komma dit, de sitter med i skolan som en trygghet för barnet så att barnet ska kunna befinna sig och delta i skolans undervisning.

Det finns också exempel på föräldrar som har sett till att kunna arbeta hemma för att möjliggöra för barnet att delta i undervisning på distans eller att barnet får uppgifter och tar igen skolarbetet hemma. En del anger att resursskola, särskild undervisningsgrupp eller annan typ av individanpassningar har varit det som gjort att skolsituationen har fungerat för barnet.

Citat kring vad som gjort att barnet trivts i skolan:

"Egen lokal med resurs."

"En kompis."

"[...] Börjar få vara med kompisar på raster."

"Engagemang, kompetens och mycket erfarenhet hos huvudlärare."

"Fantastisk lärare och bra kompisar. Allt annat är usest i skolan!"

"Att barnet har ett driv att faktiskt klara skolan. Det är anledningen. Sen så får vi föräldrar steppa in och undervisa då skolan inte klarar av att göra det, på barnets lediga tid (utanför skolpliktens tid)."

ATTENTIONS UNDERSÖKNINGAR om situationen i skolan för elever med NPF visar år efter år hur viktigt det är att man ser varje barn och är nyfiken på och intresserad av att förstå barnets utmaningar och styrkor. Genom att använda sig av den kunskapen går det att hitta lösningar och anpassningar som funkar för barnet. Att skapa relationer till vuxna ökar upplevelsen av trygghet i skolan och om barnet kan få känna sig delaktiga i en gemenskap och få hjälp att bygga sociala relationer med andra barn finns bra skyddsfaktorer för att kunna vara i skolan och ta till sig undervisningen.

»Relationer, delaktighet och förståelse är nycklar för att elever med NPF ska lyckas i skolan.«

Resultaten visar hur viktigt det är att man hjälper eleven hitta sin plats och utvecklas med hjälp av förståelse och kunskap samt att eleven får följa sina intressen och utvecklas utifrån dem. Det blir en god spiral där självkänslan stärks och eleven får lyckas, vilket i sin tur ökar motståndskraften inför framtida svårigheter och motgångar.

Anpassningar och stöd

ATT TA SIG IGENOM DET SKOLSYSTEM som vi har idag innebär utmaningar för de allra flesta elever med NPF. Det är tydligt att vi har ett skolsystem och en syn på elevers behov, möjligheter och förmågor som i princip alltid missgynnar elever med NPF. De får kämpa mångdubbelt jämfört med eleverna utan några diagnoser eller funktionsättningar.

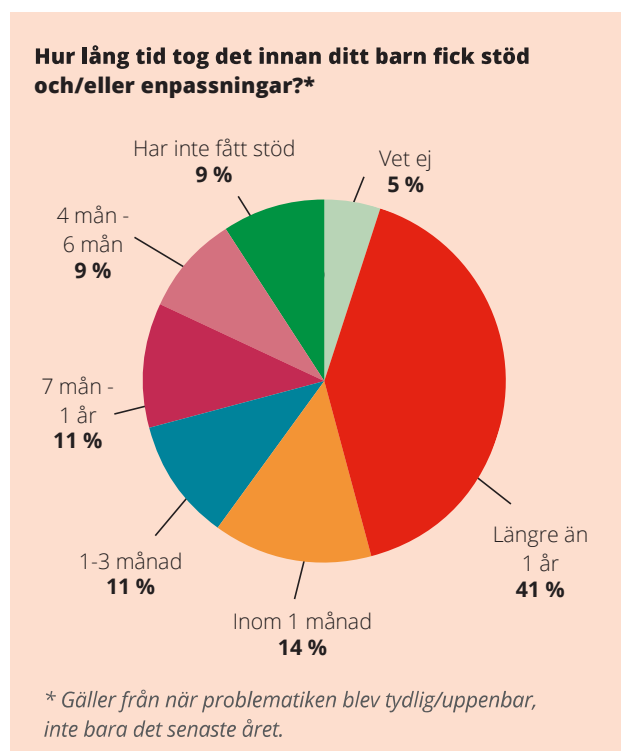
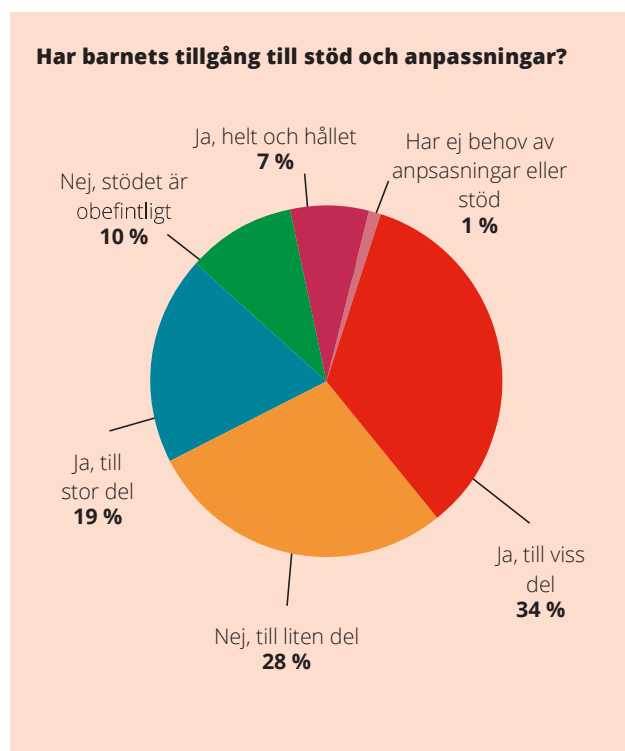
»Elever med NPF får kämpa mångdubbelt mer än andra för att klara skolan.«

Enkäten visar att i princip alla (99 procent) av vårdnadshavarna anser att barnet i någon mån är i behov av anpassningar eller stöd. Sex av tio (63 procent) uppger att barnet får stöd och anpassningar, men att de endast till liten eller viss del är vad barnet behöver och har rätt till. En av tio (10 procent) anser att stödet är obefintligt. Endast sju procent anser att barnet helt och hållet får de anpassningar och stöd

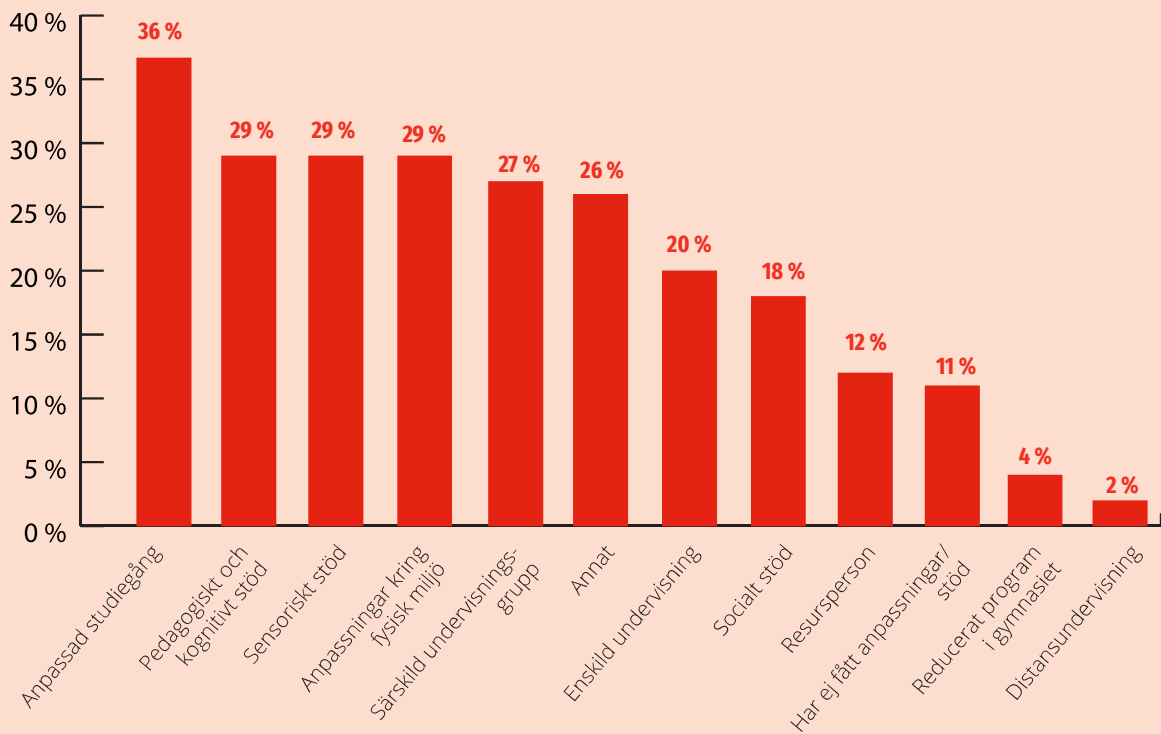
som hen behöver och har rätt till.

ATT FÅ STÖD OCH ANPASSNINGAR utifrån barnets behov är lagstadgat, dessutom är det i lagen angett att insatserna ska ges skyndsamt. Det framgår också i andra vägledande dokument som gäller både för skola, socialtjänst och sjukvård, så som vård- och insatsprogram för adhd.

Trots det anger fyra av tio (41 procent) att barnet fick vänta mer än ett år på att få anpassningar och stöd utifrån barnets behov. Oavsett hur svårt det kan vara för skolan att få till utredningar kring elevens behov och sedan ta fram åtgärdsplaner så är över ett års väntan på anpassningar alldeles för lång tid. Sett till hur mycket barnet riskerar att missa under ett års tid är det förödande. Endast 25 procent anger att barnet fick anpassningar och stöd utifrån behov inom tre månader från det att problematiken uppmärksammades.

Vilka insatser får ditt barn från skolan?*

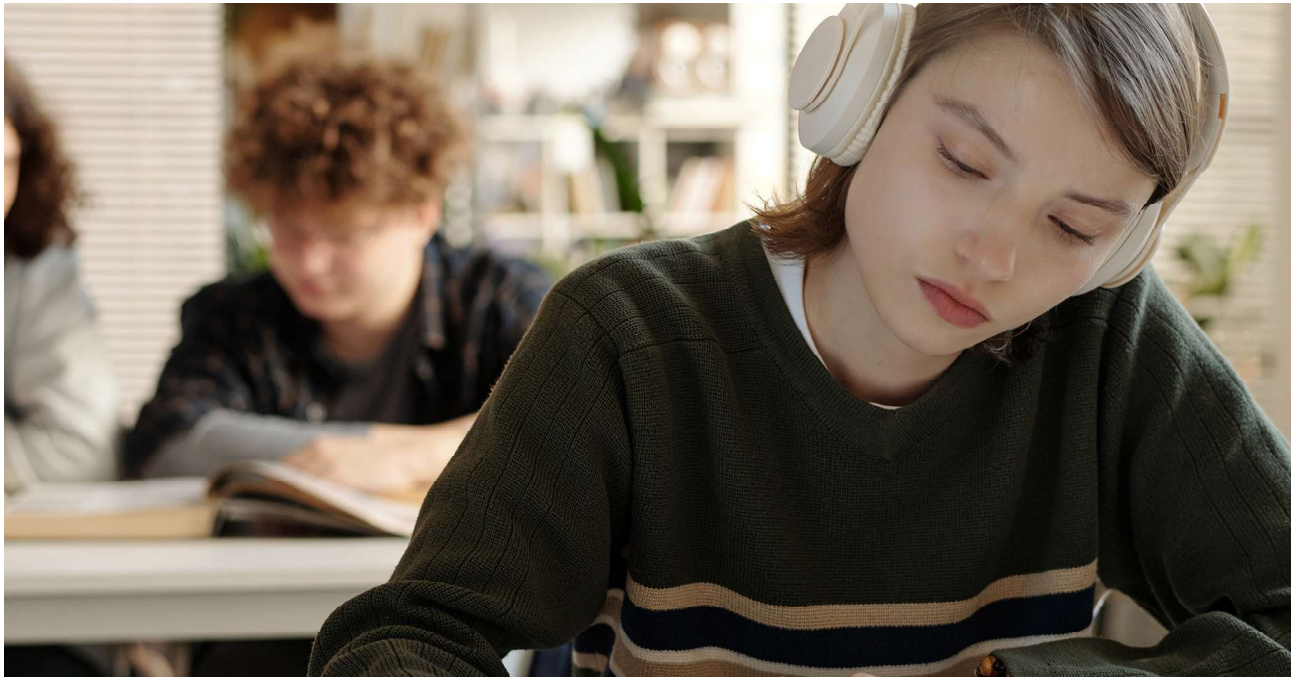
* Svarande fick välja anpassningar utifrån befintlig förslagslista med möjlighet att ange annat alternativ om inga föreslagna alternativ passade. Det fanns inga begränsningar på antal alternativ man kunde välja.

PEDAGOGISKT OCH KOGNITIVT STÖD (som bildstöd, förtydligande texter och skyltar), sensoriskt stöd (som hörselkåpor, avskärmningar och ljussättning) samt anpassningar kring den fysiska miljön var bland de vanligaste stöden. Var tredje (29 procent) fick dessa stöd. Endast två procent får distansundervisning, trots att vi vet att det är en välfungerande lösning för många elever med stor frånvaro för att kunna komma tillbaka till en skolorvar.

Endast två av tio (18 procent) uppger att deras barn får stöd kring sociala relationer i skolan. Att ge stöd kring sociala relationer för att hjälpa barnet att skaffa sig och bibehålla vänskapsrelationer och kunna bygga goda relationer med andra vuxna i skolan är en viktig anpassning eftersom fungerande relationer med vuxna i skolan samt klasskompisar är en mycket viktig skyddsfaktor för att få till en fungerande skolgång. Hela 11 procent anger att barnet inte får några anpassningar eller något stöd alls.

AV DE UPPRÄKNADE ANPASSNINGARNA var det vanligaste stödet anpassad studiegång (36 procent). Anpassad studiegång är en stödsats som innebär att en elev inte behöver följa timplanen för skolans ordinarie undervisning eller läsa alla kurser som ordinarie undervisning innehåller. Det innebär att eleven går miste om undervisning som hen har rätt till. Anpassad studiegång är en insats som ska ges som sista åtgärd när andra insatser prövats och inte varit tillräckligt effektiva.

Om man bryter ner svaren kring anpassad studiegång på vilket stadium barnet gick i under läsåret 2024/2025 så framkommer att runt hälften av de svarande har anpassad studiegång i högstadiet. 10 procent av gruppen med anpassad studiegång går i lågstadiet och 29 procent går i mellanstadiet. Vi ser med oro på att så många barn redan har anpassad studiegång eftersom det försvårar barnets möjligheter att få den utbildning som barnet har rätt till. När

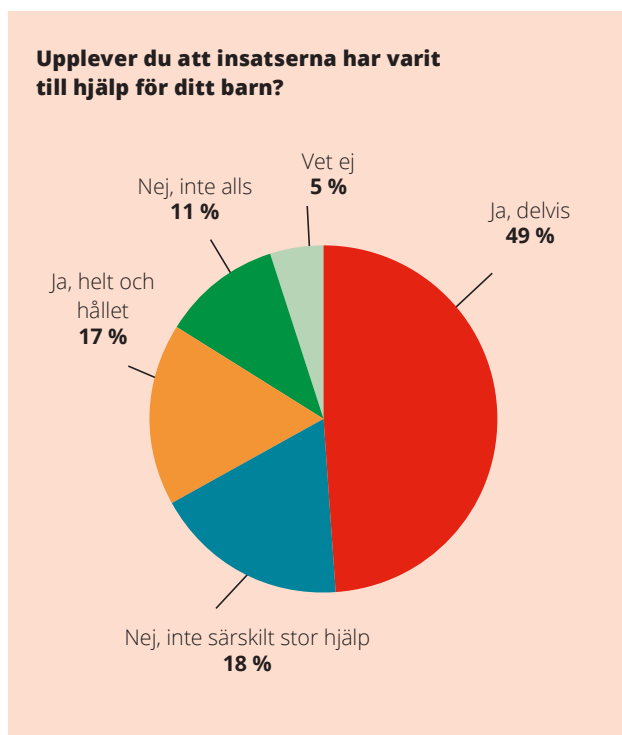

den här ingripande åtgärden ges redan i tidig ålder, utan att minska till högstadiet, blir det tydligt att åtgärden ges utan synlig varaktig förbättring. Att ta bort ämnen och undervisningstid leder för dessa barn till större utmaningar att möta skolans krav och mål senare under skoltiden.

Vi menar att det stora behovet av så omfattande anpassningar måste tas på allvar och att det måste

ses som ett symptom på att skolans organisation och nuvarande struktur är ett generellt hinder för elever med NPF. Vi kan inte fortsätta anpassa som om den enskilda individen är problemet när vi så tydligt ser att svårigheterna finns hos en så stor grupp elever och att det därmed är strukturellt.

»Vi kan inte fortsätta anpassa som om den enskilda individen är problemet.«

NÄR DET KOMMER TILL KVALITET på insatserna finns det enligt frivaren anpassningar och stöd som inte fungerar alls och insatser av så dålig kvalitet att de inte gör någon skillnad. Men vi ser också exempel på sådant som fungerar väl, som anpassningar av specialkost eller väl individanpassade insatser i undervisningssituationen. Många beskriver också att barnet får möjlighet till vila och pauser.

Av de som har behov av stöd eller anpassningar är det mer än hälften (57 procent) som anger att barnet har en åtgärdsplan. Enkäten visar att åtgärdsplan är vanligast på högstadiet. Vi menar att det är ett stort problem att det sätts in så sent eftersom det innebär många års skolgång att ta igen. Det tyder också det på att skolsystemet måste förändras för att möta behoven hos elever med NPF.

Skolfrånvaro

SOM FRAMGÅR I RAPPORTEN upplever många vårdnadshavare till barn med NPF att skolan inte erbjuder tillräckligt stöd och att svårigheterna leder till en känsla av otrygghet, utanförskap och ohälsa. Som skolsystemet är uppbyggt idag tvingas elever med NPF till otaliga misslyckanden, något som påverkar barnets självkänsla, självförtroende och hälsa. Situationen leder till att många elever med NPF får skolfrånvaro.

I vår enkätfråga om skolfrånvaro har vi räknat in all typ av frånvaro kopplat till funktionsnedsättningen, alltså även sjukfrånvaro och anpassad studiegång. Elever med NPF upplever ofta psykosomatiska besvär på grund av skolsituationen, vilket kan visa sig som magont, huvudvärk eller liknande. Eftersom många har sjukfrånvaro på grund av psykosomatiska besvär, samt anpassad studiegång, anser vi att det är mycket viktigt att även inkludera dessa i vår definition av frånvaro.

ÅTTA AV TIO (77 PROCENT) AV DE SVARANDE uppger att barnen har skolfrånvaro kopplad till sin funktionsnedsättning. Nästan hälften (48 procent) har en hög frånvaro vilket vi definierar som frånvaro 100 procent av tiden, majoriteten av tiden eller flera gånger i veckan. Den typen av systematisk frånvaro skapar stora svårigheter att kunna följa med i undervisningen och får därmed tydliga konsekvenser för barnet.

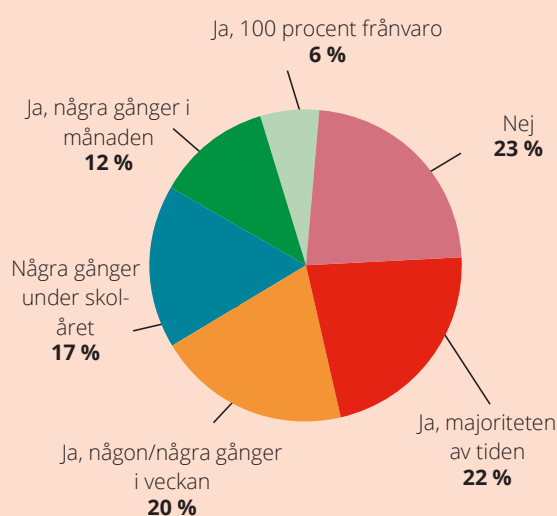
Bryter man ut de svarande med hög frånvaro ser vi att det är vanligast bland elever i högstadiet (44 procent), följt av mellanstadiet (30 procent). Men det finns hög frånvaro i alla stadier. Alarmerande är att en av tio (9 procent) som har barn i lågstadiet anger att barnet har hög frånvaro redan där.

Enligt skollagen är huvudmannen ansvarig att vidta åtgärder som krävs för att eleven ska få sin utbildning. Om en elev har upprepad eller längre frånvaro har rektor ansvar att skyndsamt utreda frånvaron. Trots detta lagkrav visar våra undersökningar gång

på gång att det är långt ifrån alla som lever upp till detta. Mer än hälften (57 procent) uppger att skolan inte har gjort en utredning kring anledningen av frånvaron.

ENKÄTEN VISAR ATT nästan sju av tio (67 procent) av barnen med frånvaro saknar skolan en plan för hur barnet ska få tillgång till undervisning när barnet är fysiskt frånvarande. Detta är mycket problematiskt eftersom det blir svårare att få tillbaka en elev till undervisning ju mer den missar. Det finns alltså ett stort värde i att aktivt arbeta för att barnet på något sätt har en koppling kvar till skolan genom att tillgängliggöra undervisning på andra sätt. Att vara ihågkommen och upplevas ha en fortsatt plats i skolan är något som visat sig som mycket viktiga faktorer för att en elev ska kunna komma tillbaka till skolan efter problematisk frånvaro.

Har ditt barn någon frånvaro kopplad till sin funktionsnedsättning under detta läsår? *

* Med frånvaro menas i detta fall även sanktionerad frånvaro, så som sjukskrivning och anpassad studiegång

Betyg

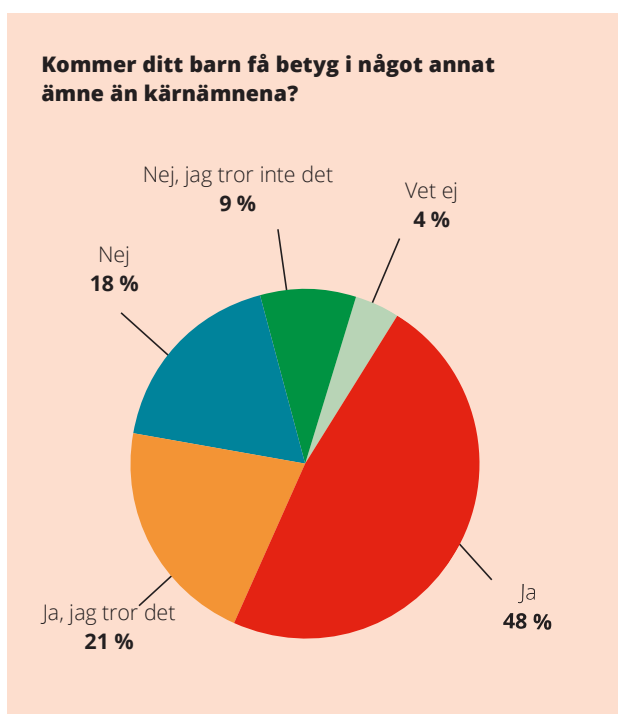
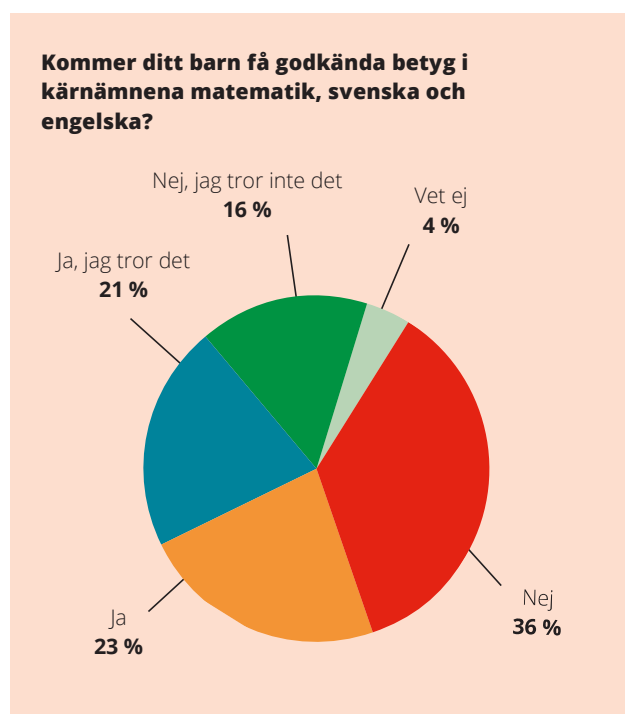
FRÅN OCH MED ÅRSKURS 6 får elever i svensk skola betyg. Bland alla svarande var det 65 procent som har barn som gick i en betygsgrundande årskurs under förra läsåret. Av dessa är det endast två av tio (23 procent) som vet att barnet kommer få betyg i kärnämnen (matte, svenska och engelska). Fyra av tio (36 procent) vet att barnet inte kommer få betyg i kärnämnen. Samtidigt uppger hälften (48 procent) att barnet kommer få godkända betyg i andra ämnen än kärnämnen. Det visar att det finns förmågor hos barnen, och att skolan behöver rätt metoder för lärande, rätt kravanpassningar och en stor förståelse för vad det är som fungerar för just den enskilda individen.

Bland de med barn som gått sista året i högstadiet är det 56 procent av de svarande som uppger att barnet inte eller troligtvis inte kommer att nå gymnasiebehörighet och därför inte vara behöriga ett nationellt program på gymnasiet. En tredjedel (32 procent) anger att barnet kommer gå introduktionsprogram istället för ett nationellt program.

Gymnasiet är inte obligatorisk skola men så som samhället ser ut idag är det svårare att få exempelvis ett arbete om man inte har en gymnasieexamen. Av de som svarade på vår enkät att de hade barn i sista årskursen på gymnasiet var det bara hälften (52 procent) som vet eller tror att barnet kommer att ta gymnasieexamen.

Dessa resultat ligger i linje med alla de berättelser som vi får till oss om den många gånger ohållbara och orättvisa situation för elever med NPF när det kommer till betyg. Betygskriterierna är utformade att mäta och värdesätta de egenskaperna som elever med NPF har svårast för. Att en stor grupp elever slås ut i skolan på grund av funktionsnedsättning utgör i vår mening diskriminering och måste tas på allvar.

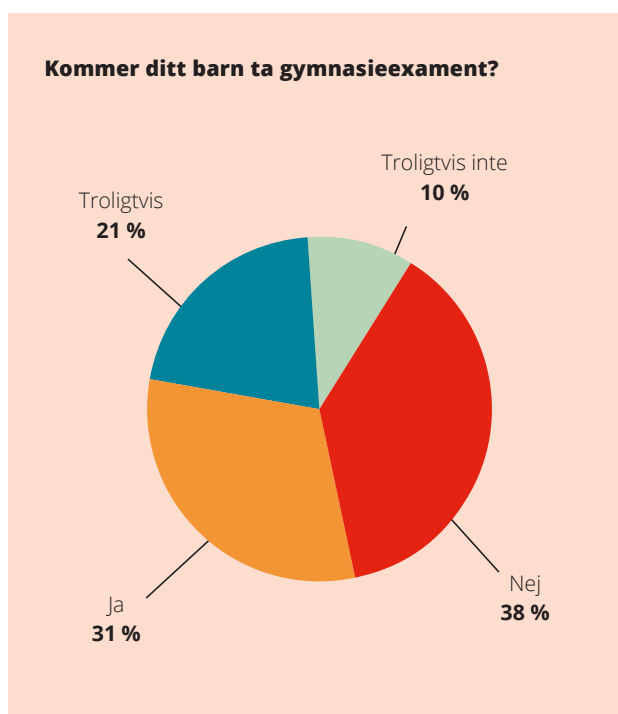
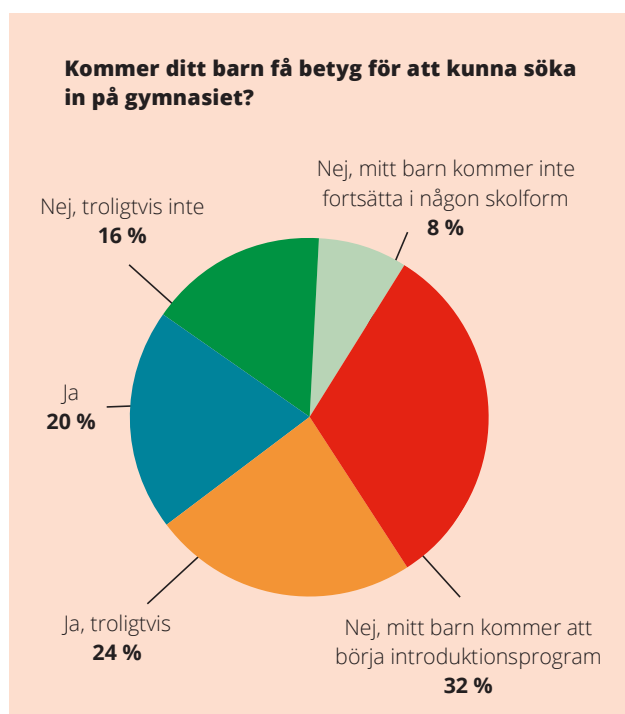
UTIFRÅN ENKÄTENS RESULTAT att anpassningar sätts in för sent, att de inte är tillräckliga eller att det inte är rätt anpassningar finns en tydlig risk att elever

inte kan tillgodogöra sig undervisningen eller den sociala samvaron i skolan. Det innebär ökad risk för frånvaro och att de blir utan betyg. Det innebär i sin tur minskade möjlighet till fortsatt utbildning och arbete och signalerar att individen har misslyckats, trots att det är långt ifrån sanningen. Att skolan inte har förmått ge eleven den kunskap hen har rätt till är skolans misslyckande. Ändå är det individen

som stämplas och hindras från att komma vidare. Vi menar att det är ett systemfel när vi som samhälle inte förmår hjälpa barn och unga framåt till ett meningsfullt liv. Ett system som bromsar och sätter hinder i stället för att skapa möjliga vägar framåt är ineffektivt och kortsiktigt. Dessutom är det kostsamt både för samhälle och individ.

Mående och påverkan på livet i stort

MÅNGA SVAR I ENKÄTEN vittnar om att skolan är en väldigt svår och utmanande miljö för barn med NPF. Många svar kring vad som är de svåraste situationerna i skolan handlar om svårigheter att få vänner och upplevelse av ensamhet och utanförskap. Dessutom vet vi att återkommande misslyckanden sänker självkänslan och riskerar därmed att spä på ohälsa.

»Åtta av tio barn med NPF upplever ohälsa på grund av skolsituationen.«

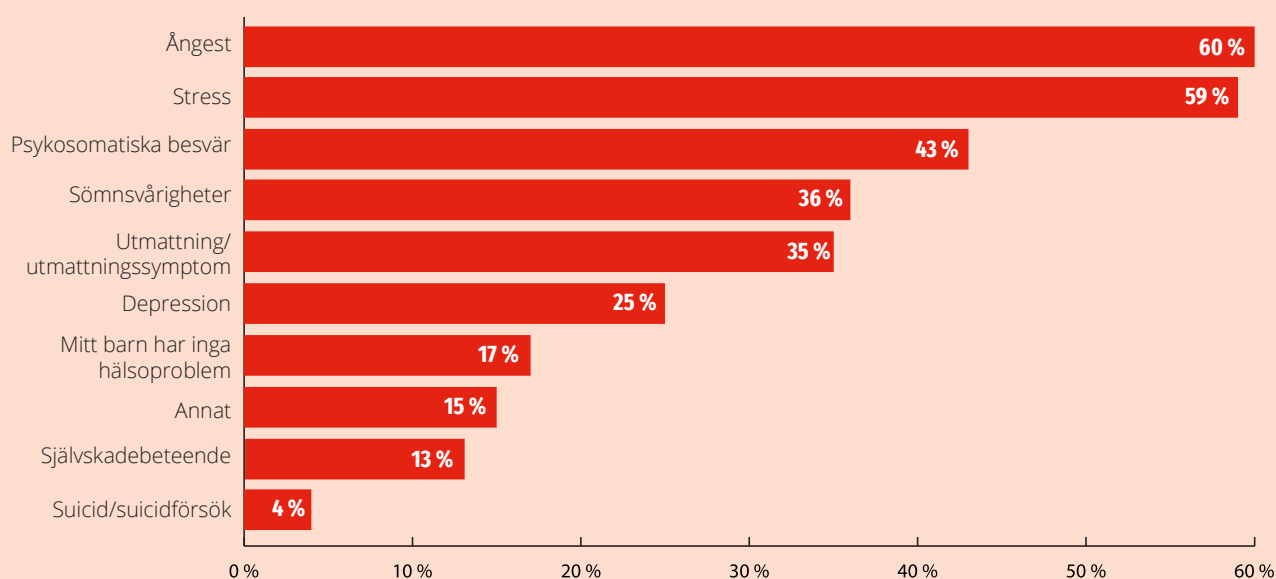
Enkäten visar att åtta av tio (83 procent) av barnen har någon form av ohälsa på grund av skolsituationen. De vanligaste hälsoproblemen är ångest (60 procent) följt av stress (59 procent) och psykosoma-

tiska besvär som exempelvis ont i magen, kroppen och huvudet (43 procent). En av fem (17 procent) uppger att barnet har självskadebeteende och eller suicid/suicidförsök.

ÄVEN VÅRDNADSHAVARNAS SITUATION påverkas av barnets skolsituation och många beskriver sämre psykisk hälsa (63 procent). Många upplever också att det sociala umgänget har försämrats eller begränsats (56 procent), samt att det är fler konflikter hemma (44 procent). Hälften av vårdnadshavarna (54 procent) har upplevt eller upplever utmattning på grund av barnens skolsituation.

Barnets skolsituation har också stor påverkan på vårdnadshavarens möjlighet att arbeta. En tredjedel

Hur är ditt barns hälsa mot bakgrund av skolsituationen? (flera svar var möjligt)

(35 procent) anger att de gått ner i arbetstid för att kunna stötta eller hjälpa barnet, 12 procent har bytt arbetsplats och lika många har bytt arbetsuppgifter för att finnas tillgänglig för barnet. Dessutom är det en tredjedel (30 procent) som anger att de är eller har varit sjukskrivna från arbetet på grund av barnets skolsituation. Hälften av alla vårdnadshavare uppger att livssituationen påverkats negativt av barnets skolsituation.

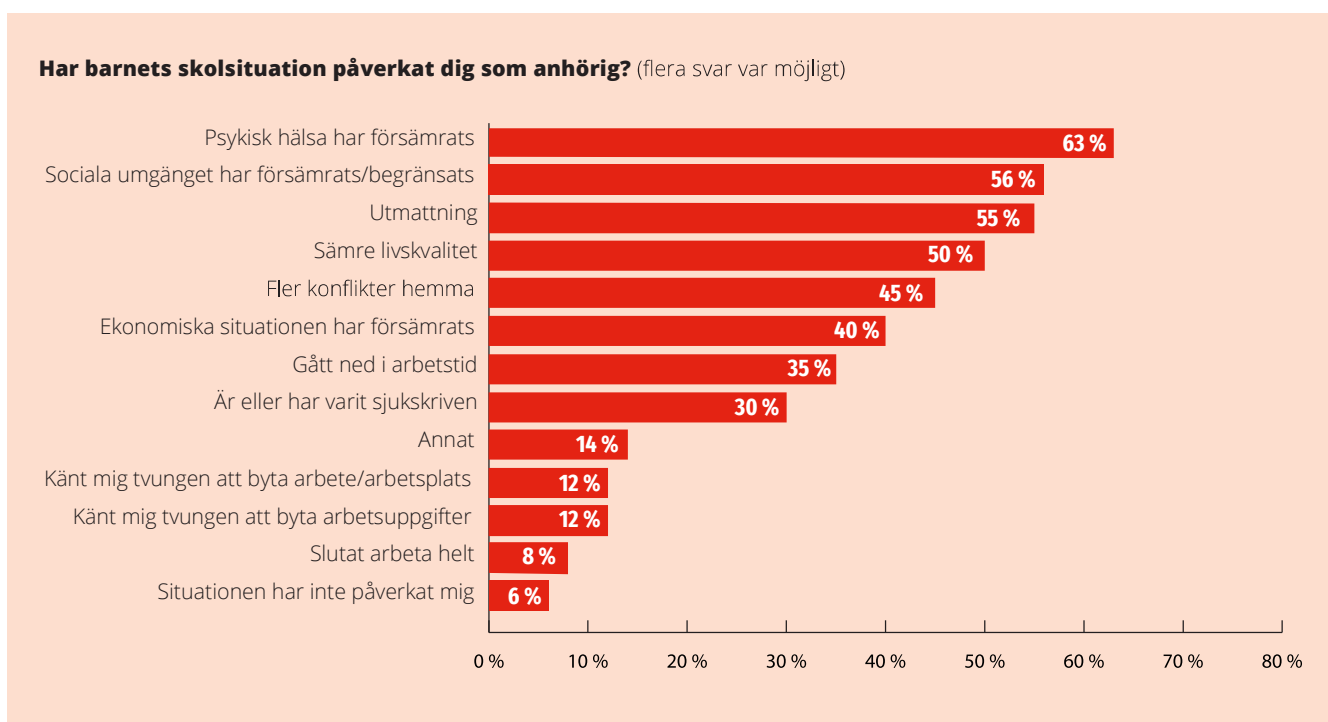
»Vårdnadshavare tvingas ofta gå ner i arbetstid eller bli sjukskrivna för att stötta sitt barn.«

SKOLAN ÄR EN PLATS DÄR barnet förväntas tillbringa en stor del av sina dagar, sammanlagt nästan hela barndomstiden. När skolsituationen inte fungerar påverkar det både barnets och hela familjens livssituation. Barn med NPF som inte får rätt anpassningar eller av andra skäl inte klarar att möta skolans krav riskerar ett försämrat psykiska mående. Att inte få känna att man lyckas i skolan eller att man rent av får utskällningar och möts av motstånd, misstro och oförståelse leder inte sällan till stress och ångest. Det är också reaktioner som måste ses som symptom på skolans brister i att ge rätt förutsättningar

för elever med NPF. Situationen är en grogrund för psykisk ohälsa.

»Vårdnadshavare tvingas ofta prioritera bort egna friskfaktorer och göra stora förändringar i sin arbetssituation.«

VÅRDNADSHAVARENS EGEN HÄLSA och mående är tydligt kopplat till barnets skolgång och att de själva måste ta ett stort ansvar för att stötta och hjälpa barnet att få det stöd och de anpassningar som barnet har rätt till. Ofta krävs mycket tid och många kontakter med olika aktörer för att se till att barnet får stöd över huvud taget. Detta leder till att många vårdnadshavare upplever en försämring i psykisk ohälsa och tvingas prioritera bort egna friskfaktorer så som socialt umgänge. Många har också tvingats göra ändringar i sin arbetssituation, så som att gå ner i arbetstid eller till och med blivit sjukskriven. Detta påverkar inte bara vårdnadshavaren här och nu, till exempel sämre karriärmöjligheter och sämre hälsa. Det påverkar också samhället i form av färre som arbetar utifrån sin egentliga förmåga och det kan också påverka långsiktigt, i form av sämre ekonomiska förutsättningar i framtiden.

Sammanfattade slutsatser

”**ALLT ÄR EN KAMP**” hette en av de första skolrapporterna Attention gjorde som riktade sig till vårdnadshavare och elever. Den släpptes för 14 år sedan. Resultaten från rapporten kan sammanfattas så här: Elever med neuropsykiatriska funktionsnedsättningar (NPF) får inte det stöd de behöver i skolan, vilket leder till att de halkar efter i undervisningen och mår dåligt både psykiskt och socialt. Föräldrar tvingas kämpa hårt för att deras barn ska få rätt insatser, vilket påverkar deras hälsa, arbetstid och familjeliv negativt. Bristerna i skolans arbete beror ofta på kunskapsluckor, bristande uppföljning och att stödet inte anpassas efter barnens individuella behov.

»Den främsta faktorn för att elever med NPF ska trivas och må väl är att relationer med vuxna i skolan fungerar bra.«

ATTENTION HAR SEDAN BILDANDET för 25 år sedan arbetat för att skapa en bättre skola för elever med NPF och vårt arbete har lett till många viktiga förflyttningar, så som obligatorisk kunskap om NPF i lärarutbildningen och framtagandet av nationella riktlinjer samt vård och insatsprogram för adhd. Vi har också bidragit till att det ska tas fram nationell statistik kring hur det går för elever med funktionsnedsättning i skolan. Men vi ser samtidigt att samhällsförändringarna har gått i motsatt riktning där framför allt resursbrist och skolornas ekonomiska situation drabbar de elever som har behov av extra stöd och anpassningar. Läroplan och skolans krav på den enskilda elevens förmågor har ökat och förändrats på ett sätt som tydligt missgynnar elever med NPF.

Tyvärr kan vi konstatera att skolrapporten från 2011 är en sorglig påminnelse om att politiker och beslutsfattare inte har tagit våra larm på allvar. Det kostar oss både samhällsekonomiskt och på individnivå. Vi ser att barn med NPF mår väldigt dåligt, riskerar att utveckla psykisk ohälsa, destruktivt och normbrytande beteende och har upplevelser av att

vara missförstådda och utanför. Livet blir inte till för att leva utan snarare handlar det om att överleva.

DET ÄR TYDLIGT ATT SKOLAN som funktion inte har kapacitet eller är utformad för att möta elever med olika behov. De som faller utanför normen eller som av olika skäl inte passar in i den mall som finns på vad man förväntas klara av som elev har väldigt svårt att få sina behov tillgodosedda. Vi ser att det finns en stor svårighet inom skolans system att vara flexibel och att hitta lösningar som skulle underlätta både för barnet med NPF, läraren och övriga elever. Resurserna är begränsade och kunskapen är låg kring hur man faktiskt kan anpassa och förenkla för den enskilda eleven. Vi anser att vi måste tillsätta nationella resurser för att säkerställa att det finns tillräcklig kunskap hos all personal i skolan kring hur man kan anpassa en verksamhet utifrån vad som är bra för elever med kognitiva funktionsnedsättningar eller svårigheter, då den gruppen funktionsnedsättningar är en av de största till antalet elever inom skolan. Forskning visar att anpassningar som görs på gruppnivå för att underlätta och skapa goda förutsättningar för elever med NPF också gynnar elever utan kognitiva svårigheter.

»En välfungerande skola är en av de viktigaste investeringar som ett samhälle kan göra.«

Vi ser också att skolans lokaler har stora begränsningar och att det ofta är ekonomiska förutsättningar som sätter stopp för möjliga anpassningar. Vi menar att det måste kravställas att huvudmannen ska säkerställa att lokaler anpassas utifrån barns behov och att man tar ansvar för att skapa en god arbetsmiljö för både barn och vuxna.

Men framför allt ser vi att skolan måste bli mycket bättre på att möta eleven som en person och se helheten. Förmår man skaffa vänner eller andra viktiga

relationer i skolan? Känner man sig utanför eller inkluderad? Skapar barnets svårigheter ett utanförskap är det avgörande att hitta lösningar och anpassningar för att underlätta barnets sociala samspel med andra. Skolan måste se sitt ansvar i barnets mående likvärdigt som den pedagogiska delen. Mår man inte bra kan man inte heller prestera i andra delar. Vi menar att antalet vuxna i skolan måste öka för att säkerställa trygghet och sociala relationer såväl som pedagogisk verksamhet.

»Vi vill att regeringen tillsätter en utredning för att utreda en LEX-lagstiftning.«

VI ANSER OCKSÅ ATT DET BEHÖVS en lex-lagstiftning för skolan, för att hitta och rätta till de brister som finns. Vi vill att regeringen tillsätter en utredning för att utreda en lex-lagstiftning, där skolan blir skyldig att anmäla när de inte förmår möta ett barns behov eller nå barnet med undervisning och alltså inte

uppfyller skollagens krav. Det kan ge en betydligt större kunskap om omfattningen av problematiken såväl som fokus på hur elever kan hjälpas, vilket bör vara samhällets främsta prioritet. Det möjliggör också bättre lärande där skolor får möjlighet att ta del av framgångsexempel och en kunskapsbank kan byggas upp.

ELEVERS RÄTT ATT FÅ MED SIG KUNSKAPER som gör att man kan delta i samhället på lika villkor är en demokratiskt grundpelare som vi måste värna om. En fullföljd skolgång är en viktig skyddsfaktor mot framtida utanförskap. En lex-lagstiftning skulle göra genom att problematiken lyfts och kan uppmärksammas på en strukturell nivå. Vi anser att det måste till en synförändring på skolans syfte där ekonomi inte kan vara styrande. Samhällets prioriteringar måste vara att skolan ger barn och elever tillräckliga kunskaper för att kunna delta i samhället, inte en budget i balans. Allt annat är det största sveket vi kan göra mot både våra barn och unga.

Vad behöver göras?

ATTENTIONS FÖRSLAG PÅ FÖRBÄTTRINGAR

Regeringen bör följa upp och säkerställa att den statistik som tas fram om situationen för elever med funktionsnedsättning inom skolan används för att utveckla skolors arbete med stöd till elever med funktionsnedsättning.

Statliga medel bör avsättas för ett obligatoriskt NPF-lyft i samtliga skolor. Kunskapen om hur stöd till elever med neuropsykiatriska funktionsnedsättningar kan ges måste öka. Det måste ske riktat med statliga medel för att säkerställa att det sker likvärdigt i hela landet.

Huvudmännen måste säkerställa att det blir fler vuxna i skolan som kan bidra till ökad trygghet och kunna stödja elever i socialt samspel.

Inför en obligatorisk del om NPF i rektorsutbildning för att säkerställa att rektor har tillräckligt god kunskap för att möjliggöra ett systematiskt arbete kring skolans arbetsmiljö som också har ett NPF-perspektiv.

Inför en lex-lagstiftning som innebär att all skolpersonal är skyldiga att anmäla när skolan gjort allt men ändå inte når eleven med undervisning, oavsett om det beror på brister i skolans arbete eller något annat. Egen anmälningskyldighet finns redan när det gäller vården och socialtjänsten. Skolan med sitt viktiga samhällsuppdrag bör också omfattas av en så-dan skyldighet.

Kontaktuppgifter

Matilda Berglund Calais
Intressepolitisk utredare
matilda.berglund.calais@attention.se
076-696 39 18

Elin West
Kommunikations- och presskontakt
elin.west@attention.se
070-422 68 97

Rapporten är ett led i Attentions arbete för att förbättra situationen för barn och föräldrar med neuropsykiatriska funktionsnedsättningar. Vi vill bidra till en nödvändig utveckling av svensk skola.
Läs mer om vårt arbete på www.attention.se

Tillsammans gör vi skillnad – bli medlem i Attention

Genom att bli medlem i Attention stödjer du vårt arbete för en mer inkluderande skola och ett samhälle där barn och unga med neuropsykiatriska funktionsnedsättningar (NPF) får det stöd de har rätt till. Tillsammans gör vi skillnad – för kunskap, förståelse och förändring.

Läs mer och bli medlem på www.attention.se/bli-medlem

